

## 147601 – پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ قاچان دۇنياغا كۆز ئاچقانلىقى توغرىسىدا

### سۇئال

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام تۇغۇلغان ۋە ۋاپات بولغان ئېنىق تارىخ قايسى؟ بۇ توغرىدا كۆپ قاراشلار بار ئىكەن، قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ دەلىلى بىلەن بۇنىڭدىكى توغرا قاراش قايسى؟ بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

### ئىخچام جاۋاب

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان يىلىنى ۋە تۇغۇلغان كۈنىنى بېكىتىشتە ئىتتىپاققا كەلگەن ئورۇنلاردىن: تۇغۇلغان يىلى بولسا: پىئىل يىلى، تۇغۇلغان كۈنى بولسا: دۈشەنبە كۈنىدۇر. ئەمما ئىختىلاپنىڭ ئورنى بولسا: تۇغۇلغان ئاينى ۋە ئۇ ئايدىكى كۈنىنى بېكىتىش مەسىلىسىدۇر. بۇ توغرىدا نۇرغۇن سۆزلەر بار. ئۇ سۆزلەردىن: رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ – ھىجرىيە ئۈچىنچى ئاي – ئىككىنچى كۈنى دېگەنلەر بار، سەككىزىنچى كۈنى دېگەنلەر بار، ئونىنچى كۈنى دېگەنلەر بار ۋە ئون ئىككىنچى كۈنى دېگەنلەر بار. ئەمما پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپات بولغان كۈنى توغرىسىدا ھېچ ئىختىلاپ يوق، ئۇ بولسىمۇ دۈشەنبە كۈنىدۇر. يىلى بولسا: ھېچ ئىختىلاپسىز ھىجرىيەنىڭ ئون بىرىنچى يىلى، ۋاپات بولغان ئاي بولسا: ھېچ ئىختىلاپ يوق رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىيىدۇر.

### تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

## – پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام قاچان دۇنياغا كەلگەن؟

سىرەت ۋە تارىخ ئالىملىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ئاي ۋە كۈن توغرىسىدا پەرقلق قاراشتا بولدى. بۇ ئىشتا پەرقلق قاراشنىڭ بولۇشى: ئۇ ۋاقىتتا يېڭىدىن دۇنياغا كۆز ئاچقان بۇ بوۋاقنىڭ ئىشىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ھېچ كىشىگە مەلۇم ئەمەس ئېدى، بۇنىڭ ئەھۋالىمۇ شۇ دەۋرىدە تۇغۇلغان باشقا بوۋاقلارغا ئوخشاش ئېدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ھېچ كىشىنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىنى كەسكىنلىك بىلەن بېكىتىشى مۇمكىن بولمىدى.

دوكتۇر مۇھەممەد تەيىب نەججار رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ئىختىلاپنىڭ سىرى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇنياغا كۆز ئاچقاندا، ھېچ كىشى مۇشۇنىڭغا ئوخشاش خەتەرنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقمىغان، شۇنىڭ ئۈچۈن ھاياتىنىڭ

باشلىنىشىدا بۇنداق كۆڭۈل بۆلۈشلەر بولمىغان، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ قىرىق ياشقا كىرگەندە ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا ئەلچىلىك ۋەزىپىسىنى يەتكۈزۈشكە رۇخسەت قىلغاندا، ئىنسانلار مۇشۇ پەيغەمبەر توغرىسىدا زېھنىدە بار بولغان ئەسلىمىلەرگە مۇراجىئەت قىلىشقا باشلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تارىخلىرىنى يېپىدىن-يىڭىسىگىچە سۈرۈشتۈرگىلى تۇردى.

يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆزىنىڭ بالىلىق دەۋرىدىكى ئۆسۈپ-يېتىلىشى ياكى كېچىك ۋاقتىدا يۈز بەرگەن ھادىسىلەرنى سۆزلەپ بېرىشنىڭ ياردىمى بولدى، شۇنىڭدەك مۇشۇ ھادىسىلەر مۇناسىۋەتلىك بولغان ساھابىلارنىڭ قىلغان رىۋايەتلىرىنىڭ پايدىسى بولغان.

شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تارىخىغا مۇناسىۋەتلىك ئاڭلىغان ۋە بىلگەنلىرىنى ئەسىرلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن كىيىنكى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن توپلىغان. "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سىيرەتلىرى توغرىسىدىكى ئېنىق سۆز" ناملىق ئەسەر 78-بەت.

## – پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىغا نىسبەتەن ئالىملارنىڭ بىرلىككە كەلگەن قارىشى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان يىلىنى ۋە تۇغۇلغان كۈنىنى بېكىتىشتە ئىتتىپاققا كەلگەن ئورۇنلاردىن:

تۇغۇلغان يىلى بولسا: پىئىل يىلى.

ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىنىڭ ئېچىدە تۇغۇلغانلىقى ۋە تۇغۇلغان يىلىنىڭ پىل يىلى ئىكەنلىكىدە ھېچ ئىختىلاپ يوق". ["زادىل مىئاد پى ھەدىي خەيرىل ئىباد" 1-توم 76-بەت].

مۇھەممەد بىن يۈسۈپ سالىھى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئىبنى ئىسھاق رەھىمەھۇللاھ: پىل يىلى دېگەن.

ئىبنى كەسىر: بۇ، كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ نەزىرىدە مەشھۇر بولغىنىدۇر دېدى.

بۇخارىنىڭ ئۇستازى بولغان ئىبراھىم ئىبنى مۇنزىر ھىزامى مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پىل يىلىدا تۇغۇلغانلىقىدا ئالىملاردىن ھېچ بىرى شەك قىلمايدۇ.

بۇ مەسىلىنى: خەلىپە ئىبنى خەييەت، ئىبنى جەززار، ئىبنى دىھىيە، ئىبنى جەۋزى ۋە ئىبنى قەييىم قاتارلىق ئالىملار يۇقىرى كۆتۈرۈپ بۇنىڭغا ئالىملارنىڭ قارىشى بىردەك دېگەن. ["زادىل مىئاد پى ھەدىي خەيرىل ئىباد" 1-توم 334-335-بەتلەر].

دوكتۇر ئەكرەم زىيا ئۆمەرى مۇنداق دەيدۇ: "ھەق گەپ: بۇنىڭغا زىت بولغان رىۋايەتلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئىسنادىدا مەسىلە بار،

ئۇنىڭدا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىنى يىل يىلىدىن ئون يىل كېيىن ياكى يىگىرمە ئۈچ يىل كېيىن ياكى قىرىق يىل كېيىن دېگەندەك سۆزلەر بار، كۆپچىلىك ئۆلىمالار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىنى يىل يىلى دېگەن قاراشتا بولدى. يېڭى دەۋرىدىكى مۇسۇلمان تەتقىقاتچىلىرى بولسۇن ياكى شەرقشۇناس تەتقىقاتچىلار بولسۇن ئۇلارنىڭ تەتقىقات نەتىجىسى يىل يىلىنىڭ مىلادىيە 570-يىلى ياكى 571-يىلىغا توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بارغان. بۇمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يىل يىلىدا تۇغۇلغانلىقىنى كۈچلەندۈرىدۇ. ["پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ توغرا بولغان سىيرەتلىرى" 1-توم 97-بەت].

تۇغۇلغان كۈنى بولسا: دۈشەنبە كۈنى، بۇ كۈندە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇنياغا كەلگەن، بۇ كۈندە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ۋە بۇ كۈندە ۋاپات تاپتۇرۇلغان.

ئەبى قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن دۈشەنبە كۈنىدە روزا تۇتۇش توغرىسىدا سورالغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇ مەن تۇغۇلغان كۈن، مەن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن كۈن ياكى ماڭا ۋەھىي نازىل بولغان كۈن دېگەن». [مۇسلىم رىۋايىتى 1162-ھەدىس].

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بەزى كىشىلەرنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئون يەتتىنچى كۈنى تۇغۇلغان دەيدۇ، بۇ تارىختىن بەك يىراق ۋە خاتا سۆزدۇر. بۇ سۆزنى ھاپىز ئىبنى دىھىيە بەزى بىر شىيئەلەر يازغان دېگەن. "راۋىينىڭ يەتكۈزۈشى ھىدايەتنى يەتكۈزۈش بىلەن" دېگەن كىتابىدىن ئوقۇغان سۆزدىن نەقىل قىلغان، ئاندىن ئىبنى دىھىيە بۇ سۆزنى زەئىپ دېگەن. ھەقىقەتەن بۇ زەئىپلىككە بەك لايىق ئېدى، چۈنكى ئۇ دەلىلنىڭ زىتتىدۇر. ["سىيرەتۇل نەبەۋىي" 1-توم 199-بەت].

## پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىغا نىسبەتەن ئالىملارنىڭ ئىختىلاپىنىڭ

### ئورنى:

ئەمما ئىختىلاپنىڭ ئورنى بولسا: تۇغۇلغان ئاينى ۋە ئۇ ئايدىكى كۈننى بېكىتىش مەسىلىسىدۇر. بۇ توغرىدىكى نۇرغۇن سۆزلەردە توختالدىق، ئۇ سۆزلەردىن:

رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ - ھىجرىيە ئۈچىنچى ئاي - ئىككىنچى كۈنى دېگەنلەر بار.

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ بۇ توغرىدا مۇنداق دەيدۇ: "ئىبنى ئابدۇلئەزىزنىڭ "ئەلئىستىئاب" ناملىق كىتابىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئىككىنچى كۈنى تۇغۇلغانلىقىنى نەقىل قىلغان. بۇنى ۋاقىدى ئەبى مەئشەر نەجىيھ بىن ئابدۇرەھمان مەدەنىيىدىن رىۋايەت قىلغان. ["پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سىيرىتى" 1-توم 199-بەت].

رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ سەككىزىنچى كۈنى دېگەنلەر بار، ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ بۇ توغرىدا مۇنداق دەيدۇ: "رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ سەككىزىنچى كۈنى دېيىلدى، بۇ سۆزنى ھۇمەيدى ئىبنى ھەزمىدىن ھىكايە قىلغان، بۇ سۆزنى مالىك، ئۇقەيل ۋە يۈنۈس ئىبنى يەزىد ۋە باشقا ئالىملار زۆھرىدىن ئۇ مۇھەممەد ئىبنى جۇنەير ئىبنى مۇتئىمىدىن رىۋايەت قىلغان. بۇ سۆزنى ئىبنى ئابدۇلئەزىز تارىخچىلاردىن نەقىل قىلغان بولۇپ، ئۇلار بۇ سۆزنى توغرا دېگەن. بۈيۈك ھاپىر مۇھەممەد ئىبنى مۇسا خەۋارەزىمى بۇ قاراشنى كەسكىنلەشتۈرگەن. ھاپىز ئەبۇ خەتتاپ ئىبنى دىھيە ئۆزىنىڭ "ئەتتەنۋىر پى مەۋلۇدىل بەشىرىن نەزىير" ناملىق كىتابىدا ۋە "سىرەتەن نەبەۋىيە: 1-توم 199-بەتتە بۇ قاراشنى كۈچلەندۈرگەن.

رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئونىنچى كۈنى دېگەنلەر بار، ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ بۇ توغرىدا مۇنداق دەيدۇ: "رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئونىنچى كۈنى دېيىلدى، بۇ سۆزنى ئىبنى دىھيە ئۆزىنىڭ كىتابىدا نەقىل قىلغان. ئىبنى ئەسكەر ئەبى جەپەر باقىرىدىن رىۋايەت قىلغان. ئۇلار مەجالىدىن ئۇ شەئىبىدىن رىۋايەت قىلغان. ["سىرەتەن نەبەۋىيە: 1-توم 199-بەت].

رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنى دېگەنلەر بار، ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ بۇ توغرىدا مۇنداق دەيدۇ: "رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئونىنچى كۈنى دېيىلدى، بۇ سۆزنى ئىبنى ئىسھاق كەلتۈرگەن، ئىبنى ئەبى شەيبە "مۇسەننەپ" ناملىق كىتابىدا ئەپپاندىن ئۇ سەئىد ئىبنى مىنادىن ئۇ، جابىر ۋە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلغان ئەسەردە ئۇ ئىككىيلەن مۇنداق دېگەن: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پىل يىلى رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنىدە دۇنياغا كۆز ئاچقان، دۈشەنبە كۈنلۈكتە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن، دۈشەنبە كۈنلۈكتە ئاسمانغا ئۆرلىگەن يەنى مىراجقا چىققان. دۈشەنبە كۈنلۈكتە ھىجرەت قىلغان، دۈشەنبە كۈنلۈكتە ۋاپات بولغان". بۇ كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ قارىشىدىكى مەشھۇر قاراشتۇر. ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر. ["سىرەتەن نەبەۋىيە: 1-توم 199-بەت].

يەنە بۇنىڭدىن باشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پىل يىلى رامىزان ئېيىدا، سەپەر ئېيىدا ۋە باشقا ئايلاردا تۇغۇلغان دېگەن قاراشلارمۇ بار.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تۇغۇلغان كۈنى توغرىسىدىكى ئەڭ كۈچلۈك دەلىل بىزگە رەبىئۇل ئەۋۋەل ئېيىنىڭ سەككىزىنچى كۈنى بىلەن ئون ئىككىنچى كۈنى ئارىسىدا ئىكەنلىكى ئېنىق بولماقتىدۇر،

ھېساب ۋە ئاستۇرئۇمىيە ئەھلى بولغان بەزى مۇسۇلمان ئالىملىرى دۈشەنبە كۈنىنىڭ رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ توققۇزىنچى كۈنىگە توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئەمەلىيەلەشتۈردى، بۇ ئاخىرقى كۈچلۈك سۆز بولۇشى مۇمكىن. بۇ مىلادىيە 571-يىلى تۆتىنچى ئاينىڭ يىگىرمىسىگە مۇۋاپىق كېلىدۇ، يېڭى دەۋرىدىكى سىرەت يازغان ئالىملارنىڭ بەزىسىمۇ بۇ قاراشنى كۈچلەندۈرىدۇ. ئۇستاز مۇھەممەد خىزرىي ۋە سەپىئۇرەھمان مۇبارەك پورى قاتارلىق ئالىملارنىڭ شۇلارنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

ئەبۇلقاسىم سۇھەيلى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېگەن: ھېساب ئەھلى مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتى مىلادىيە تۆتىنچى ئاينىڭ يىگىرمىسىگە مۇۋاپىق كېلىدىكەن". ["رەۋزۇل ئەنپى: 1-توم 282-بەت].

ئۇستاز مۇھەممەد خىزرىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "مىسىردىكى ئاستىرونومىيە ئالىمى شۇنداقلا جۇغراپىيە، ھېساب، خەتتاتلىق، ۋە تەتقىقات ئىشلىرىدا يىتىشكەن ئالىم مىلادىيە 1885-يىلى ۋاپات بولغان، مەرھۇم مەھمۇد پاشا مۇنداق دېگەن: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتى مىلادىيە 571-يىلى تۆتىنچى ئاينىڭ يىگىرمىنچى كۈنىگە مۇۋاپىق كېلىدۇ، بۇ يىل ۋەقەسى يۈز بەرگەن تۈنجى يىلغا مۇۋاپىق كېلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى ھاشىم جىلغىسىدىكى ئەبۇ تالىپنىڭ ئۆيىدە دۇنياغا كەلگەن". [نۇرۇل يەقىين پى سىرەتى سەيىدىل مۇرسەلىن 9-بەت، ۋە "رەھىقىل مەختۇم" 41-بەتكە قارالسۇن].

## پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاچان ۋاپات بولغان؟

ئەمما پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپات بولغان كۈنى توغرىسىدا ھېچ ئىختىلاپ يوق، ئۇ بولسىمۇ دۈشەنبە كۈنى، ئىبنى قۇتەيبىدىن: چارشەنبە كۈنى دېگەن سۆز نەقىل قىلىنغان بولۇپ، بۇ توغرا ئەمەس، بەلكى ئۇ كىشىنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام چارشەنبە كۈنىدە دەپنە قىلىنغانلىقىنى كۆزدە تۇتقان بولۇشى مۇمكىن بۇ توغرا.

ۋاپات بولغان يىلى بولسا: ھېچ ئىختىلاپسىز ھىجرىيەنىڭ ئون بىرىنچى يىلى.

ۋاپات بولغان ئاي بولسا: ھېچ ئىختىلاپ يوق رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىيى.

ئاشۇ ئايدىكى ۋاپات بولغان كۈنى بېكىتىشتە بولسا ئالىملارنىڭ ئارىسىدا پەرىقلىق قاراشلار بار:

– كۆپچىلىك ئالىملار: رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىيىنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنىگە ئىتتىپاق.

– خەۋارەزمى رەبىئۇل ئەۋۋەلنىڭ بىرىنچى كۈنى دېگەن قاراشتا بولدى.

– ئىبنى كەلىبى، ئەبۇ مەخنەپ قاتارلىقلار: رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىيىنىڭ ئىككىنچى كۈنى دېگەن قاراشتا بولدى، سۇھەيلىمۇ بۇ قاراشقا مايىل بولدى، ھاپىز ئىبنى ھەجەر رەھىمەھۇللاھ بۇ قاراشنى كۈچلەندۈردى.

ئەڭ مەشھۇر بولغان قاراش بولسا: كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىجرىيىنىڭ ئون بىرىنچى يىلى رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىيىنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنىدە ۋاپات بولدى دېگەن قارىشىدۇر. [سۇھەيلىنىڭ "روۋزۇل ئەنپى" 4-توم 439-440-بەتلەر. ئىبنى كەسىرنىڭ "سىرەتتىن نەبەۋىيە" 4-توم 509-بەت. ئىبنى ھەجەرنىڭ "پەتھۇل بارى" 8-توم 130-بەتكە قارالسۇن].

بۇ جاۋاب توغرىسىدا تەپسىلى مەلۇمات ھاسىل قىلىش ئۈچۈن: **137931** – ۋە **148053** -

– نومۇرلۇق سوئاللارنىڭ جاۋابىغا قارالسۇن.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلىدۇ.